

Drachtigheid: houd de vinger aan de pols

Zodra het dekseizoen van start gaat, begint geleidelijk iedereen nieuwsgierig te worden. De eigenaar van de merrie, de hengstenhouder, maar ook het stamboek wil weten of de merrie drachtig is geworden.

Het is belangrijk om snel te weten of de merrie drachtig is, want zolang je niets weet, kun je niet bijsturen of ingrijpen. Soms is dat nodig. Want op een tweeling (om maar één voorbeeld te noemen) zit niemand te wachten. Daarom moet vanaf het begin de vinger aan de pols worden gehouden. Door schouwen, drachtigheidscontrole en bewaking van de bevruchttingsresultaten met behulp van kengetallen. Dan hebben we het over de zogenoemde non-returncijfers.

'Non-returncijfers'. Een moeilijk woord voor een helder begrip. 'Non return' betekent gewoon: geen terugkeer, in paardenfokkerstaal: geen herdekking. Als een gedekte merrie niet opnieuw wordt aangeboden is er dus sprake van 'non-return'.

In de rundveefokkerij wordt al jaren gewerkt met non-return cijfers. Een stier die slecht scoort ligt er onmiddellijk uit. De rundveefokkerij werkt met grote aantallen, dus dan kan dat ook. Maar kun je met zo'n kengetal ook iets in de paardenfokkerij? Met die vraag gingen de onderzoekers G. Bruin en G. Smolders van het praktijkonderzoek in Lelystad en B. Colenbrander en A. van Buiten van de Faculteit voor Diergeneeskunde te Utrecht op pad. Drie jaar lang verzamelden zij dekcijfers op verschillende dekstations. Van ruim 4.500 merries en 15 rijpaardhengsten werd informatie verzameld en deze werd vervolgens door de molen van de statistiek gehaald.

Meer dan de helft.

Een bevruchting heeft zeker niet altijd meteen na de eerste dekking plaats. Bij gebruik van vers sperma blijkt per cyclus gemiddeld 45 % van de merries drachtig te worden. Op het paardenproefbedrijf wordt al jaren uitsluitend met diepvriessperma gewerkt en hiermee liggen de resultaten maar een klein beetje beneden die van vers sperma. Meer dan de helft van de merries neemt dus niet direct op.

Dit ligt natuurlijk niet alleen aan het sperma. Soms gaan fokkers in hun enthousiasme gewoon te vroeg aan de slag, als de omstandigheden voor drachtigheid nog niet optimaal zijn. Soms is de merrie vuil of niet goed hengstig. En ja, het is waar, de ene hengst bevrucht nu eenmaal beter dan de andere. Een goed bevruchtende hengst kan snel veel merries drachtig krijgen en levert relatief weinig terugkomers op. Dat is nu precies wat met het non-returncijfer wordt weergegeven.

Een non-returnpercentage van 70 procent betekent eenvoudigweg dat 70 van de 100 gedekte merries niet weer zijn aangeboden voor herdekking.

Hiermee is niet gezegd, dat ze ook alle 70 drachtig zijn geworden. Soms houdt een merrie je voor de gek en wordt ze -gust zijnde - niet opnieuw op hengstigheid betrapt. In het geval van een vuile baarmoeder kan het ook zijn dat een cyclus moet worden overgeslagen. Of de merriehouder vindt het te laat in het seizoen worden en laat daarom de merrie niet meer opnieuw insemineren. Toch zal duidelijk zijn, dat verreweg de meeste merries die niet voor herdekking worden aangeboden drachtig blijken te zijn. Het klinkt een beetje als een open deur, maar er bestaat dus een positief verband tussen het niet opnieuw worden aangeboden en drachtigheid. Dat maakt het non-returnpercentage tot een bruikbaar meetinstrument voor de bevruchttingsresultaten tot dan toe. Hoe hoger dat getal hoe beter. Op basis daarvan zijn hengsten te vergelijken.

Drachtigheidscontrole

Als het de eerste keer niet is gelukt, wordt een gezonde merrie normaal gesproken vanzelf opnieuw weer hengstig. De meeste komen terug op drie weken na de laatste dekking. Het begint echter al rond dag 15 en de hengstigheidscurve loopt door tot circa 28 dagen na de laatste dekking. Het is zaak om in die periode goed te schouwen. Dat geeft belangrijke eerste informatie. Drachtigheidscontrole met de scanner kan vervolgens voor meer zekerheid zorgen. Dat kan het beste tussen 14 en 18 dagen na de laatste dekking plaatsvinden. Het is verstandig om drachtigheidscontrole te herhalen op 6 en 12

weken. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat scannen op dag 14 wel moeilijk is. Je moet als dierenarts veel ervaring hebben om in zo'n vroeg stadium een gefundeerd oordeel te vellen. Het vruchtje zwemt in deze fase als het ware nog in de baarmoeder rond en is daardoor moeilijker te vinden.

Toch is het de moeite waard om vroeg te scannen. Hoe eerder een tweelingdracht wordt opgespoord, hoe beter. Beide vruchtjes zijn in een vroeg stadium beter uit elkaar te houden, waardoor er met de nieuwste technieken makkelijker één weggehaald kan worden.

Peildatum

Voor berekening van het non-return percentage blijkt dag 28 een geschikt moment. Een vroege peildatum kan een vertekend beeld geven, terwijl langer wachten dan dag 28 niet veel extra informatie geeft. De volgorde tussen de hengsten zal dan niet wezenlijk meer veranderen. Deze volgorde zegt iets over de bevruchtingsresultaten.

Iedere keer als een nieuwe merrie de periode van 28 dagen achter de rug heeft kan ze mee gaan tellen voor het non-return cijfer. Als er zo pakweg 15 merries zijn is het al zinvol om het kengetal te berekenen. Voor hengsten die veel dekken kan dat dus al vroeg in het seizoen. Juist voor die populaire hengsten is dat belangrijk, omdat het veel fokkers aangaat. En van terugkomers krijgt een hengst het nog drukker. De problemen stapelen zich dan op.

Als het niet goed zit, moeten snel maatregelen genomen worden. Die kunnen liggen op gebied van dekregiem, spermabehandeling, selectieve inzet en/of nader onderzoek van de opgebroken merries. Bij dekregiem valt te denken aan de frequentie van dekken of sperma winnen en aan de methode, zoals natuurlijke dekking, bedrijfs-K.I. of aan-huis-K.I. Zo kan al aan het begin van het dekseizoen op grond van actuele bevruchtingsresultaten worden bijgestuurd. In ieder geval is het non-returncijfer actueler en effectiever dan de veulenregistratiepercentages.

Hulpmiddelen

Voorwaarde is wel dat volgens uniforme richtlijnen een zorgvuldige administratie wordt bijgehouden. Daarvoor zijn hulpmiddelen genoeg



beschikbaar, waaronder speciaal ontwikkelde computerprogramma's. Dekstations kunnen deze programma's gebruiken. Van de eigen hengsten op het station wordt met behulp van objectieve cijfers de vinger aan de pols gehouden. De matige bevruchters zijn snel te herkennen en die kunnen eventueel beperkt worden ingezet. En klanten kunnen actueel over de situatie worden geïnformeerd. De hengstenhouder heeft toch belang bij tevreden klanten?

Publiceren

Vervolgens zouden de non-returncijfers in algemenere zin gebruikt kunnen worden. Door het stamboek bijvoorbeeld. Dan gaat het dus om collectief belang. Regelmatig publiceren van de laatste bevruchtingscijfers geeft de fokkers de mogelijkheid om met deze feiten rekening te houden.

Individueel en collectief belang kunnen hier natuurlijk met elkaar in aanvaring raken. Moeten we van een hengstenhouder verwachten dat hij zelf de gegevens aanlevert om openbaar te maken dat zijn hengst niet best bevrucht?

Aan de andere kant biedt een openbaar gebruik van het non-returnsysteem de kans om zich positief te onderscheiden. Openheid dwingt respect af. Door zijn klanten op de hoogte te houden, maakt de hengstenhouder hen als het ware mede-verantwoordelijk voor het resultaat. Een resultaat, waarvan de fokker het volgend jaar natuurlijk weer kan genieten als het veulen naast zijn moeder in een zonovergoten wei dartaelt.

Het resultaat van veel wikken en wegen; een gezond veulen in de wei.

